

CESTOVNÝ RUCH AKO VÝZNAMNÁ SÚČASŤ ROZVOJOVÉHO POTENCIÁLU REGIÓNU VÝCHODNÉ SLOVENSKO

Bohuslava GREGOROVÁ¹, Pavol KOREC²

¹ *Univerzita Mateja Bela, Fakulta prírodných vied, Katedra geografie a geológie,
e-mail: bohuslava.gregorova@umb.sk*

² *Univerzita Komenského, Prírodovedecká fakulta, Katedra humánnej geografie
a demografie, e-mail: pavol.korec@uniba.sk*

Abstract: The paper examines tourism potential of Eastern Slovakia in the context of regional economic development opportunities. Valorization is the elementary methodological fundament of the surveyed regions potential evaluation from tourism aspect. The valorization was carried out in relationship with the key tourism activities. According to this approach, a significant potential to boost regional economics was detected in case of tourism regions of Vysoké Tatry, Bardejovské kúpele (Bardejov Spa) and the city of Košice. Other tourism regions show only regional or national significance with only limited power to influence the regional economics. Any further development of tourism in Eastern Slovakia is hampered by several factors, such as unfavourable geographical position, lack of large cities, poor transport infrastructure and vicinity of lagging regions of Poland, Ukraine and Hungary.

Key words: tourism, region of Eastern Slovakia, development potential, location of region, economy, unemployment, valorization

1 ÚVOD

Slovensko patrí v období po roku 2000 k štátom s najrýchlejšie rastúcou ekonomikou v Európe. Po nástupe prvej Dzurindovej vlády v roku 1998 získalo politickú dôveryhodnosť, čo sa s malým časovým odstupom prejavilo zvýšeným prílevom priamych zahraničných investícií a následným dynamickým rastom HDP. Prírodzene, ekonomika nerástla vo všetkých regiónoch Slovenska rovnomerne. V regionálnom kontexte výrazné zaostávanie tempa rastu je zaznamenávané najmä v regióne NUTS2 Východné Slovensko a na juhu regiónu Stredné Slovensko. Tento diferencovaný regionálny vývoj na Slovensku po viac ako 40 rokoch snahy vyrovnávať rozdiely medzi regiónmi v Československu i rozdiely v mierke samotného Slovenska, bol podmienený akceptovaním teórie neoliberalizmu po roku 1998 ako kľúčovej ekonomickej koncepcie. Je zrejmé, že pre územie Slovenska bol diferencovaný

regionálny vývoj charakteristický aj za čias ČSR, resp. Uhorska, ale vývoj v rokoch 1948 – 1989 regionálne rozdiely na Slovensku pomerne úspešne vyrovnal (Korec et al., 2005).

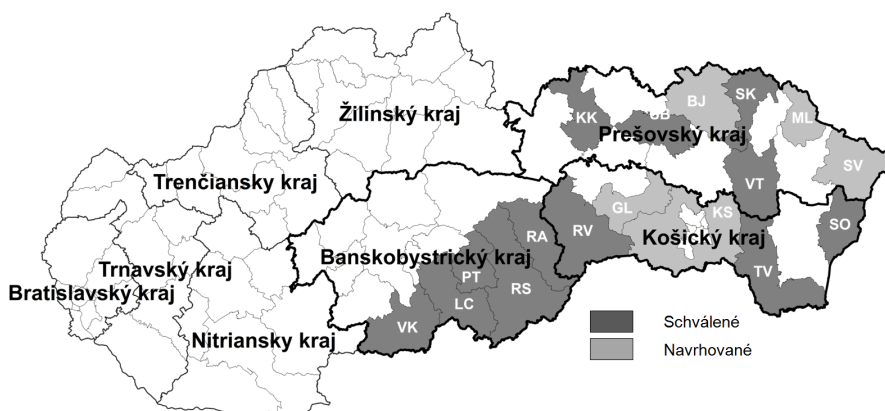
Pre pochopenie osobitostí diferencovaného ekonomického vývoja na Slovensku po roku 1989 dávame do pozornosti predovšetkým práce Korec et al. (2005), Blažek (2012), či Ženka et al. (2014), v ktorých sú dobre objasnené faktory, procesy a mechanizmy podmieňujúce regionálny vývoj na Slovensku v uplynulých 25 rokoch. Nárast regionálnych rozdielov po roku 1989 v súvislosti s novými spoločenskými podmienkami, vrátane politických a ekonomických podmienok, je hodnotený vo viacerých prácach domácich i zahraničných autorov (Smith, 1996, 1998; Buček, 2003; Korec et al., 2005; Baláž, 2007 a iné). Zo spoločenského života je zrejmé, že dlho existujúce veľké regionálne rozdiely majú nielen destabilizujúci účinok, ale v postihnutých regiónoch pôsobia na spoločnosť, vrátane podnikateľských subjektov, aj destimulačne.

Po kríze neoliberalizmu na konci prvej dekády 21. storočia sa vo viacerých štátoch sveta „prebojováva“ na scénu nový typ spoločnosti, ktorý vystihuje termín „štátny kapitalizmus“ (Bremmer, 2014). Na Slovensku sa čoraz častejšie objavujú aj v odbornej literatúre názory, že je už na čase, aby sme sa vzdali očakávaní, že nás spasia zahraniční investori a že v regiónoch je dôležité využiť miestny rozvojový potenciál, vrátane širokého spektra miestnych aktérov. Na Slovensku možno považovať rok 2016 za začiatok „razantného boja“ vlády proti chudobe v troch zaostávajúcich regiónoch NUTS3 (Banskobystrický, Prešovský a Košický kraj), s cieľom naštartovať ich ekonomiku a znížiť nezamestnanosť. Vláda napr. už na konci roka 2015 určila 12 menej rozvinutých okresov Slovenska (obr. 1), z ktorých 7 sa nachádza v regióne NUTS2 Východné Slovensko, zvyšných 5 je z Banskobystrického samosprávneho kraja. Na začiatku roku 2017 vláda navrhla zaradiť do tejto skupiny ďalších 5 okresov, pričom všetkých 5 je z regiónu Východné Slovensko (obr. 1).

Spolnomocnenec vlády SR pre podporu menej rozvinutých okresov Anton Marcinčin uviedol, že „v okresoch východného Slovenska je veľký potenciál cestovného ruchu a kúpeľníctva, ktorý nevyužívame. Je škoda ním mrhať a nechať odchádzať ľudí pracovať do zahraničia alebo do iných regiónov“ (TASR, 2016). V okrese Trebišov je už napr. v predloženom akčnom pláne navrhovaná podpora minimálne piatich subjektov pôsobiacich v oblasti cestovného ruchu. Akčný plán okresu kladie dôraz najmä na rozvoj cestovného ruchu vo vinohradníckej oblasti Tokaj. Vzniknúť tu má, okrem iných, tokajské wellness centrum, ktoré bude využívať aj kapacity geotermálnych prameňov a v pláne je aj vybudovanie salónu tokajských vín a kongresového centra v obci Čerhov.

2 TEORETICKÉ ZARÁMOVANIE PROBLEMATIKY

Celý rad prác publikovaných v uplynulých 25 rokoch poukazuje na skutočnosť, že vývoj regionálnej štruktúry Slovenska po roku 1989 je potrebné hodnotiť v kontexte návratu spoločenského vývoja, vrátane vývoja uvedenej regionálnej štruktúry,

Obrázok 1 Geografická poloha schválených a navrhovaných menej rozvinutých okresov Slovenska. Zdroj: Zákon SR (2015)

na „prirodzenú“ trajektóriu. Teória, ale aj empirické príklady tohto návratu po rokoch komunistickej nadvlády, je dobre popísaná vo viacerých prácach slovenských a českých geografov (Blažek a Csank, 2007; Hampl, 2005; Korec et al., 2005; Rusnák a Korec, 2013; Ženka et al., 2014 a iní). Uvedení autori upozorňujú na fakt, že v podmienkach obnovennej demokracie a trhovej ekonomiky sa po akceptovaní neoliberalizmu prejavili rozdiely v rozvojovom potenciáli jednotlivých regiónov a pôsobením množstva faktorov a procesov prišlo krátko po roku 1989 k veľkému zvýšeniu regionálnych rozdielov.

V uvedených prácach sa konštatuje, že v prvej etape spoločenskej transformácie sa rozhodujúcim spôsobom na vývoj regionálnej štruktúry Slovenska „podpísali“ dva endogénne faktory, a síce poloha regiónov a veľkosť regionálnych centier a jeden exogénny faktor, procesy globalizácie. V tejto súvislosti je dobré upozorniť na prácu Sorosa (2002), ktorý uviedol, že hlavným zdrojom nerovností a chudoby v dnešnom svete sú zlé vlády a zlá geografická poloha. My dopĺňame, že v prípade geografickej polohy to platí ako v globálnej, tak aj v národnej mierke. Blažek (2012), Ženka et al. (2014), Rusnák a Korec (2013) i iní autori upozorňujú, že vplyv troch uvedených faktorov je značný aj v súčasnosti. Blažek (2012) napr. vo svojej práci konštatuje, že tak teórie regionálneho rozvoja zdôrazňujúce význam inovácie a miestnych aktérov, ako aj teórie zdôrazňujúce význam globálnych väzieb, svojim spôsobom poukazujú na veľký význam geografickej polohy a faktora aglomerácie pri rozvoji regiónov.

Pri hodnotení vplyvu globalizácie na regionálny rozvoj post-komunistických krajín strednej Európy sa najčastejšie zdôrazňuje vplyv priamych zahraničných investícií (PZI) a globálneho trhu. Možno povedať, že práve smerovanie PZI citlivo reagovalo na endogénne faktory regiónov, najmä na polohu, veľkosť sídiel a dopravnú infraštruktúru. V priloženej tabuľke 1 môžeme vidieť vývoj PZI na Slovensku podľa krajov (regiónov NUTS3) od roku 2000 do roku 2014. Veľmi zreteľné sú

nízke podiely PZI v roku 2014 a pokles podielu PZI v sledovanom období v banskobystričskom, prešovskom a košickom kraji (tab. 1). Navyše, na sledovanom území východného Slovenska (Prešovský a Košický kraj) je rozmiestnenie PZI veľmi nerovnomerné. V troch okresoch prešovského kraja, Prešov, Poprad a Humenné, je koncentrovaných až 89,40 % PZI, ktoré sem kumulatívne prišli do roku 2014. Do štyroch mestských košických okresov, teda do mesta Košice, prišlo kumulatívne do roku 2014 až 77,77 % PZI Košického kraja.

Tabuľka 1 Vybrané ukazovatele o PZI na Slovensku v roku 2014 podľa regiónov NUTS3

Región	PZI 2000-2014 eur v tis.	% PZI zo SR, 2014	% PZI zo SR, 2000	Počet obyv. 2014	Podiel zo SR v %	PZI/obyv. 2014
Bratislavský kraj	28 351 228	69,20	55,41	633 288	11,67	44 768,30
Trnavský kraj	1 815 434	4,43	5,71	559 697	10,31	3 243,60
Trenčiansky kraj	2 299 268	5,61	3,68	589 935	10,87	3 897,49
Nitriansky kraj	1 641 344	4,01	2,69	682 527	12,58	2 404,80
Žilinský kraj	2 722 713	6,65	4,39	690 434	12,72	3 943,81
Banskobystrický kraj	760 536	1,86	3,18	653 024	12,03	1 164,63
Prešovský kraj	655 833	1,60	2,68	820 697	15,12	799,12
Košický kraj	2 722 883	6,64	22,26	796 650	14,68	3 417,92
Slovensko	40 969 240	100	100	5 426 252	100	7 550,19

Zdroj: Priame zahraničné investície na Slovensku (2016).

V geografickej literatúre sa na Slovensku, ale aj v Poľsku a Maďarsku, objavilo niekoľko prác, ktoré hodnotia potenciál cestovného ruchu zaostávajúcich východných regiónov týchto štátov v súvislosti s ich možným ekonomickým rozvojom (Pawlusinski a Piziak, 2009; Rosič a Klamár, 2009 a iní). Rosič a Klamár (2009) poukazujú na skutočnosť, že na východnom Slovensku má dobré predpoklady na rozvoj všetkých päť najproduktívnejších foriem cestovného ruchu – mestský a kultúrny cestovný ruch, kúpeľníctvo a liečebný cestovný ruch, letná turistika a pobyty pri vode, zimný cestovný ruch a zimné športy a vidiecky cestovný ruch a agroturistika. Pawlusinski a Piziak (2009) zase podotýkajú, že východné regióny Poľska a Slovenska okrem štandardných foriem cestovného ruchu ponúkajú aj niektoré špeciálne formy, akými sú napr. pozorovanie vtákov a vojenský cestovný ruch, resp. temný turizmus (dark tourism), ktorý predstavuje návštevu pamätných miest tragédií či katastrof a cintorínov zo svetových vojen. V tomto zmysle má neobjavený potenciál najmä okres Svidník (Čuka a Chovancová, 2013).

Všetky citované práce však zhodne upozorňujú, že ak chcú regióny východného Slovenska profitovať z cestovného ruchu, musia okrem „štandardných nedostatkov“ (chýbajúca infraštruktúra cestovného ruchu, nízka kvalita služieb, inštitucionálne limity, slabé portfólio produktov, chaotické prezentácie centier a iné) eliminovať aj, resp. predovšetkým, „nadregionálne“ bariéry (dopravná dostupnosť, všeobecné ekonomické zaostávanie, poddimenzované investície i iné).

3 CIEĽ A METODIKA VÝSKUMU

Rešpektujúc fakt, že v regióne NUTS2 Východné Slovensko sa nachádza celý rad atraktívnych lokalít cestovného ruchu (oblasť Vysoké Tatry – Poprad, Slovenský raj, Bardejovské kúpele, Tokajská vinohradnícka oblasť, jaskyne Slovenského krasu, vodné nádrže Zemplínska šírava a Domaša, kultúrno-historická oblasť Levoča – Spišský hrad – Spišská Kapitula, mesto Košice, drevené kostoly severovýchodného Slovenska a iné), považujeme za príliš optimistické vidieť cestovný ruch ako dynamizujúci prvok ekonomiky regiónu. V kontexte ekonomického rozvoja regiónu, vrátane rozvoja cestovného ruchu, predstavujú obmedzenia viaceré jeho endogénne faktory (geografická poloha, sídelná hierarchia, dopravná dostupnosť, ekonomická poddimenzovanosť - malá firemná hustota, absencia veľkých firiem, nízka tvorba HDP, nízka pridaná hodnota produkcie firiem atď.), ako aj susedstvo menej rozvinutých regiónov Poľska, Maďarska a Ukrajiny, či osobitosti demografickej štruktúry a iné). Predložený príspevok si kladie za cieľ zhodnotiť možnosti a limity rozvoja cestovného ruchu v regióne Východné Slovensko v súčasných spoločenských podmienkach.

Komparatívnou analýzou v priestore a v čase sme sledovali vývoj pozície Východného Slovenska v regionálnej štruktúre štátu. Sledovali sme tri základné ukazovatele ekonomického a sociálneho rozvoja regiónu, HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily, priame zahraničné investície a mieru nezamestnanosti. Základným metodologickým východiskom výskumu ocenenia potenciálu územia z hľadiska cestovného ruchu bola valorizácia. Vychádzala z balového hodnotenia založeného na valorizovaných znakoch a im priradených balových hodnotách. Balové hodnotenie je najčastejšie používaným metodickým postupom valorizácie. Jeho princíp spočíva vo výbere (valorizovaných) znakov, ktorým priradíme isté charakteristiky a tie ohodnotíme počtom bodov podľa ich kvality. Validitu takéhoto hodnotenia zaručujú explicitné matematické vyjadrenia hodnoty potenciálu v podobe číselných údajov (bodov). Valorizáciu sme uskutočnili vo väzbe na nosné rekreačné aktivity, pričom súhrnná hodnota potenciálu je vyjadrením kvality podmienok rozvoja jednotlivých aktivít cestovného ruchu v skúmanom území. Bodová hodnota pre každú aktivitu (v rozsahu 1-4) bola navyše upravená váhovými hodnotami, ktoré interpretujú význam jednotlivých aktivít v rozvoji cestovného ruchu a taktiež znížená alebo zvýšená o hodnotu modifikujúcich faktorov reprezentujúcich kvalitu jednotlivých zložiek životného prostredia. Metodika oceňovania potenciálu, ako aj jeho kvantitatívne vyjadrenie, vychádzalo z princípov uplatnených v Regionalizácii cestovného ruchu v SR (2005). Stanovenie súhrnnej hodnoty potenciálu nám umožnilo kategorizovať skúmané územie na základe jeho vhodnosti z hľadiska realizácie jednotlivých rekreačných aktivít do štyroch stupňov (Regionalizácia cestovného ruchu v SR, 2005).

Ďalšími komplementárnymi kvantitatívnymi metódami boli štatistické komparácie, na základe ktorých sme dokázali porovnať kvalitu podmienok rozvoja cestovného ruchu v skúmanom území a stanoviť možnosti, resp. limity rozvoja cestovného ruchu v ňom. Štatistickú databázu údajov reprezentujúcich jednotlivé ukazovatele vstupujúce do porovnania sme získali zo Štatistického úradu SR.

Rešpektujeme diskusiu v práci Matlovičová et al. (2015) v kontexte vhodnosti používania termínov (pojmov) cestovný ruch, resp. turizmus v slovenskej geografickej literatúre. Súhlasíme s ich názorom, že pojem turizmus treba chápať omnoho širšie, ako pojem cestovný ruch. Okrem samotného premiestňovania obyvateľstva za účelom oddychu a regenerácie, vrátane skúmania charakteru a dôsledkov inter-akcií vznikajúcich v tomto smere medzi človekom a prostredím, čo je stručné definovanie pojmu cestovný ruch, termín turizmus zahŕňa aj celý komplex ďalších spoločenských aktivít súvisiacich s cestovným ruchom, napr. jeho manažovanie a marketing, ako aj ďalšie nepriamo súvisiace aktivity. Vzhľadom k bádateľskej téme predloženého príspevku považujeme používanie pojmu cestovný ruch za primerané.

4 VÝSLEDKY A DISKUSIA

4.1 Pozícia regiónu Východné Slovensko v regionálnej štruktúre Slovenska

Tak ako hodnotenie kľúčových faktorov, ktoré podmienili vývoj regionálnej štruktúry Slovenska po roku 1989, jednoducho čitateľná je aj diferenciácia jeho regionálnej štruktúry. Za dva základné poznatky vývoja regionálnej štruktúry Slovenska, resp. regionálneho vývoja post-komunistických krajín strednej a východnej Európy po roku 1989 všeobecne, možno považovať prehĺbenie regionálnej diferenciácie a zvýraznenie hierarchického usporiadania územia. Hlavné mestá post-komunistických krajín pritom získali v tejto tranzitívnej etape vývoja tak významnú pozíciu, že v prvom členení je možné regióny post-komunistických štátov podľa dosiahnutej ekonomickej úrovne rozdeliť do dvoch kategórií: a) výrazne dominantný región hlavného mesta a b) ostatné regióny. V prípade Slovenska možno druhú kategóriu v druhej úrovni členenia rozdeliť tiež do dvoch skupín: a) rozvinuté regióny západného Slovenska a b) menej rozvinuté, prevažne vidiecke regióny s malými regionálnymi centrami na východe Slovenska.

Prakticky všetky práce hodnotiace regionálnu štruktúru Slovenska na základe spoločenského (sociálno-ekonomického) rozvoja konštatujú, že zaostávajúcimi regiónmi Slovenska sú na úrovni regiónov NUTS3 Banskobystrický kraj (HDP na obyv. v parite kúpnej sily bol v roku 2014 na úrovni 55 % priemeru EÚ), Prešovský kraj (46 %) a Košický kraj (60 %) a na úrovni NUTS2 je najviac zaostávajúcim regiónom Slovenska práve región Východné Slovensko (53 %) (Matlovič a Matlovičová, 2005, 2011; Matlovič et al., 2008; Korec, 2009; Korec et al., 2016; Matlovičová et al., 2014; Michálek a Veselovská, 2014 a iní).

Tabuľka 2 ukazuje zaostávanie regiónu Východné Slovensko za priemerom Slovenska a ostatnými slovenskými regiónmi NUTS2. Zaostávanie priľahlých maďarských a poľských regiónov NUTS2 (v tab. 2 sú zvýraznené) je ešte zreteľnejšie. Napriek tomu, že indexy rastu HDP východných regiónov Slovenska, Maďarska a Poľska sú s priermi štátov pomerne vyrovnané, rozdiely v absolútnych prírastkoch v období 2000 – 2014 sú veľké. Pochopiteľne, dôležitá je hodnota HDP na za-

čiatku sledovaného obdobia v roku 2000. Kukliński (2010) tvrdí, že zaostávanie východných regiónov v Poľsku je strategický problém, dlhodobý problém (v Poľsku možno celých 1000 rokov histórie krajiny) a aj holistický problém. Podľa nášho názoru rozhodujúce je však, v súvislosti so zaostávaním východných regiónov Poľska, ale aj Slovenska, obdobie posledných 150 – 200 rokov, keď sa začal rozvíjať moderný priemysel.

Tabuľka 2 Vývoj HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily vo vybraných regiónoch NUTS2 v Maďarsku, Poľsku a na Slovensku (v eurách)

Región/Rok	2000		2014		Index rastu 2014/2000	Prírastok 2014-2000
	Abs.	Rel.	Abs.	Rel.		
Európska únia (28)	19 600	100	27 500	100	1,4	7 900
V4	10 800	55	20 400	74	1,88	9 600
Maďarsko	10 500	53	18 600	68	1,77	8 100
Észak-Magyarország	6 800	34	11 600	42	1,71	4 800
Észak-Alföld	6 900	35	11 800	43	1,71	4 900
Poľsko	9 200	47	18 600	68	2,02	9 400
Malopolskie	8 300	42	16 600	60	2	8 300
Lubelskie	6 600	34	13 000	47	1,97	6 400
Podkarpackie	6 700	34	13 200	48	1,97	6 500
Świętokrzyskie	7 200	37	13 500	49	1,88	6 300
Slovensko	9 700	49	21 100	77	2,18	11 400
Bratislavský kraj	21 000	107	51 200	186	2,44	30 200
Západné Slovensko	9 100	47	19 800	72	2,18	10 700
Stredné Slovensko	8 000	41	16 700	61	2,09	8 700
Východné Slovensko	7 300	37	14 600	53	2	7 300

Zdroj: Eurostat (2016)

Kukliński (2010) tvrdí, že z historického aspektu sa dá v kontexte hospodárskeho, resp. všeobecne spoločenského vývoja Poľska identifikovať v uplynulých 200 rokoch päť relatívne samostatných etáp zaostávania východných regiónov (1815 – 1914, 1918 – 1939, 1945 – 1990, 1990 – 2010 a 2010 – 2030). Za posledné dve etapy, ako je uvedené, považuje práve prvých dvadsať rokov spoločenskej transformácie 1990 – 2010 (vytvorenie nového vzorca regionálnej štruktúry) a nasledujúcich 20 rokov 2010 – 2030 (táto etapa ešte len začala), od ktorých očakáva kvalitatívne nový prístup k riešeniu otázky zaostávania regiónov východného Poľska. Na Slovensku by sme mohli, vzhľadom na neskorší nástup výstavby železníc a rozvoja priemyslu, posunúť začiatok prvej etapy do roku 1867, keď po rakúsko-uhorskom vyrovnaní začalo Uhorsko samostatnú priemyselnú politiku. Podobne vyčlenili etapy hospodárskeho vývoja Slovenskej republiky aj niektorí slovenskí autori, avšak s tým rozdielom, že vyčlenili len štyri etapy, prvé tri sú časovo viac-menej zhodné

s Kuklińskim (2010) a obdobie po roku 1989 považujú len za jednu, štvrtú etapu (Dubcová et al., 2008; Lauko et al., 2013). Hraničný rok 2010 medzi štvrtou a piatou etapou zvolil Kukliński (2010) pravdepodobne z toho dôvodu, že po začiatku veľkej svetovej hospodárskej krízy v rokoch 2007 – 2009 prichádza vo svetovom a aj národnom hospodárstve pomerne výrazný posun od kapitalizmu voľnej súťaže k štátnemu kapitalizmu (Bremmer, 2014; Korec et al., 2016). Kukliński (2010) upozorňuje na tri holistické metafory, východné Poľsko (podľa nás môžeme povedať „východné Slovensko“) ako „začarovaný kruh“, ako „gordický uzol“ a ako „Munchausenova šanca“. Tieto poznámky autora, s ktorými súhlasíme, pripomínajú v súvislosti s pomerne veľkými očakávaniami v kontexte súčasných zásahov vlády do regionálneho rozvoja Slovenska.

4.2 Potenciál cestovného ruchu v regióne Východné Slovensko

Východné Slovensko disponuje dobrým potenciálom na rozvoj aktívneho cestovného ruchu. Pestrosť a členitosť reliéfu doplnené o bohatstvo v podobe jaskýň (Ochtinská, Domica, Krásnohorská, Jasovská, Gombasecká, Dobšinská ľadová jaskyňa, Belianska jaskyňa), množstvo minerálnych prameňov, vodných tokov a veľkých vodných plôch, striedanie prírodnej a kultúrnej krajiny spolu s antropogénnymi atraktivitami predurčujú toto územie na rozmach spomínaných ťažiskových foriem turizmu na Slovensku – letný cestovný ruch a pobyty pri vode, zimný cestovný ruch a zimné športy, kúpeľný a zdravotný cestovný ruch, mestský a kultúrny cestovný ruch, vidiecky cestovný ruch a agroturistika (Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020, marec 2013).

Významnosť týchto foriem, pre ktoré má celé Slovensko a zároveň aj skúmané územie najlepšie predpoklady, sa odzrkadľuje v ich veľkom podiele na cestovnom ruchu regiónu, ako aj na jeho ekonomických prínosoch. Kľúčové sa javia ako z hľadiska zahraničného, tak aj domáceho cestovného ruchu, pričom z hľadiska zahraničného cestovného ruchu je ich dominancia výrazná (Rosič a Klamár, 2009). V zmysle uvedenej metodiky sa pri popise skúmaného územia zameriame len na tie vybrané rekreačné priestory, ktoré majú na vykonávanie ťažiskových foriem turizmu a vlastne aj rekreačných aktivít z krátkodobého horizontu zvýšený potenciál a z dlhodobého hľadiska disponujú dobrým, resp. vysokým potenciálom. Týmto spôsobom predstavíme najatraktívnejšie lokality, ktoré priťahujú najviac návštevníkov.

Rekreačné aktivity v rámci letného cestovného ruchu s pobytmi pri vode sa vyznačujú vysokou sezónnosťou a sú závislé na prírodných podmienkach. Najvhodnejšie predpoklady pre pobyty pri vode a vodné športy majú strediská Vrbov a Vyšné Ružbachy a vodné plochy Zemplínska šírava, Domaša, Ružín, Palcmanská Maša i niektoré ďalšie. Na rozvoj turistiky a ostatných letných aktivít spojených s pobytom na horách sú najlepšie podmienky v rekreačných oblastiach Tatry, Slovenský raj, Pieniny, Slovenské Rudohorie a Slovenský kras.

Rovnako zimný cestovný ruch a zimné športy majú sezónny charakter. Najvhodnejšie podmienky v tomto smere majú pochopiteľne strediská v regióne Vysokých Tatier a Ždiaru, ale dobrý potenciál majú aj strediská Drienica – Lysá a Rege-

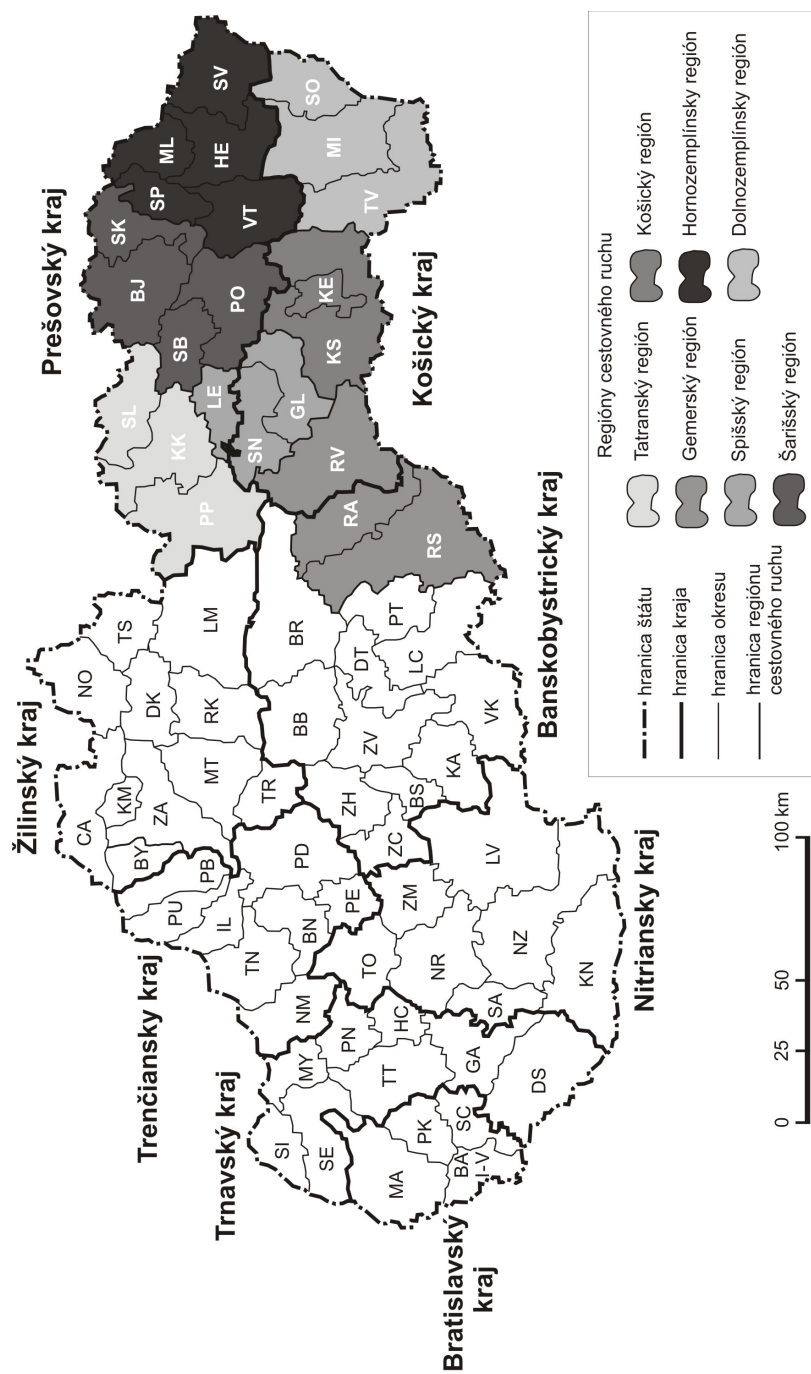
tovka, Plejsy a Kojšovská hoľa. V prípade slovenských stredísk je dôležité, aby ponúkali kvalitné služby za prijateľné ceny, pretože konkurencia najmä tých rakúskych je značná. V prípade stredísk východného Slovenska, vrátane Vysokých Tatier, to platí obzvlášť, keďže sú pomerne vzdialené od zdrojovej klientely (región Bratislavy a západného Slovenska), pričom negatívne pôsobí aj zlá dopravná dostupnosť. Kúpeľný a zdravotný cestovný ruch má v regióne Východné Slovensko dlhú tradíciu. Najvýznamnejší potenciál a medzinárodný význam majú liečebno-rekreačné centrá vo Vysokých Tatrách a Bardejovské kúpele. Dobrý potenciál, viac-menej regionálneho významu, majú aj strediská Vyšné Ružbachy, Červený Kláštor Smerdžonka, Ľubovnianske kúpele a Štós.

Potenciál mestského a kultúrneho cestovného ruchu reprezentuje kultúrne dedičstvo v hmotnej a nehmotnej podobe. Sú to jednak pamiatkové územia, teda súbory pamiatok (mestské pamiatkové rezervácie, rezervácie ľudovej architektúry a pod.) a solitérny pamiatkový fond (hrady, zámky, kaštiele, kostoly a pod.). V regióne je unikátom komplex drevených kostolov byzantského obradu (napr. Bodružal, Ladomírová, Miroľa), ktoré sú zapísané v Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Do tohto zoznamu patrí aj Kostol sv. Ducha v Žehre, ktorý je súčasťou „pamiatok Spiša“ spolu so Spišským hradom, Spišskou Kapitulou a Levočou, takisto zapísaných v Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Okrem sakrálnych stavieb sa v skúmanom území vyskytuje aj množstvo profánnych pamiatok, napr. hrad Krásna Hôrka, zámok Betliar a kláštor Jasov. Celé súbory budov sa nachádzajú v historických jadrách miest – Kežmarok, Poprad, Stará Ľubovňa, Podolíneec, Levoča, Spišské Podhradie, Spišská Nová Ves, Prešov, Bardejov (zapísaný v zozname UNESCO), Košice, Rožňava, Svidník, Medzilaborce, Michalovce, Humenné a Trebišov. Pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry sa nachádzajú v Osturni a Ždiari. Súčasťou potenciálu kultúrneho cestovného ruchu sú aj kultúrne inštitúcie, ako sú múzeá (napr. múzeum Andyho Warhola v Medzilaborciach), galérie, archívy a kultúrne podujatia.

Vidiecky cestovný ruch spolu s agroturistikou zažívajú svoj rozmach v poslednom období a súvisí to najmä so zmenou životného štýlu. Ponuka rekreačných aktivít je rôznorodá, od poľnohospodárskych prác až po štúdium folklóru, ľudových tradícií a kuchyne. Najvyšší potenciál majú vďaka svojim unikátnym tradíciám obce v oblasti Spišskej Magury (vidiecke obce Osturňa, Jezersko) a obce v špecifickej vinohradníckej Tokajskej oblasti (Rosič a Klamár, 2009; Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike, 2005).

4.3 Podmienky, možnosti a limity rozvoja cestovného ruchu v regióne Východné Slovensko

Pri hodnotení súčasného stavu, limitov a rozvojových možností cestovného ruchu v skúmanom území, sme vychádzali z analýzy jeho potenciálu, ktorú sme aplikovali na regionálnu úroveň. Región Východné Slovensko tvorí sedem regiónov cestovného ruchu, a síce Tatranský, Šarišský, Hornozemplínsky, Gemerský (reprezentovaný na území východného Slovenska iba okresom Rožňava), ďalej Spišský, Košický a Dolnozemplínsky (mapa 1).

Mapa 1 Vymedzenie regiónov cestovného ruchu. Zdroj: Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike (2005)

Samotné hodnotenie v podobe valorizácie nám umožnilo oceniť kvalitu podmienok rozvoja cestovného ruchu v jednotlivých regiónoch a zároveň ich aj kategorizovať podľa významu. Potenciál bol hodnotený vo väzbe na prírodné prostredie, antropogénne prostredie a kvalitu služieb (tab. 3). Potenciál viazaný na prírodné prostredie reprezentuje podmienky vhodné na rozvoj rekreačných aktivít ako napr. pobyt a rekreácia pri vode (aj termálnej), vodné športy a vodáctvo, pešia turistika, pobyt v lesnom prostredí a na vidieku, cykloturistika, zjazdové a bežecké lyžovanie, návšteva jaskýň, horolezectvo, paragliding, rybolov a poľovníctvo. Potenciál viazaný na antropogénne prostredie sa vyhodnocuje v strednodobom horizonte. Predstavuje podmienky vhodné na realizáciu poznávania kultúrno-historických pamiatok, návštevu múzeí a galérií, poznávanie miestnych tradícií, návštevu podujatí, účasť na veľtrhoch, výstavách, kongresoch, konferenciách či seminároch, ako aj obchodný turizmus. Potenciál viazaný na kvalitu služieb určuje vybavenosť (ubytovacie a stravovacie služby) a ponuka turisticko-informačných kancelárií (Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike, 2005).

Keďže potenciál chápeme ako súhrn podmienok na rozvoj rekreačných aktivít, jeho hodnota bola stanovená postupne v dvoch krokoch. V rámci prvého sme vyhodnotili samotné podmienky územia a ich úroveň vyjadrili bodmi podľa stanovených kritérií (v rozpätí 1-4). Tieto bodové hodnoty sa ešte upravili váhovými hodnotami, ktoré vyjadrujú význam jednotlivých vyššie spomínaných rekreačných aktivít (vážená hodnota). Následne sme bodové zisky upravili o pôsobenie modifikujúcich faktorov (dopravná dostupnosť, kvalita životného prostredia – znečistenie ovzdušia, kvalita vodných zdrojov a vôd, kvalita pôd, blízkosť sídiel s vysokou koncentráciou obyvateľstva, atď.), ktoré zvyšovali alebo znižovali potenciál územia podľa charakteru pôsobenia (výsledná hodnota). Hodnoty modifikujúcich faktorov boli prevzaté z Regionalizácie cestovného ruchu v Slovenskej republike (2005), ktorej autorom je Ministerstvo hospodárstva SR.

Tabuľka 3 Hodnotenie potenciálu regiónov cestovného ruchu v regióne Východné Slovensko

Názov regiónu CR	Hodnota prírodného potenciálu (vážená/výsledná)	Hodnota antropogénneho potenciálu (vážená/výsledná)	Hodnota potenciálu služieb (vážená/výsledná)	Celková hodnota potenciálu (vážená/výsledná)
Tatranský	224/247	124/150	48/51	396/448
Šarišský	157/158	108/127	24/25	289/310
Hornozemplínsky	122/90	56/60	20/18	198/168
Gemerský	158/102	79/79	14/13	251/194
Spišský	158/129	74/79	24/23	256/231
Košický	167/166	123/143	34/37	324/346
Dolnozemplínsky	128/90	56/60	20/18	204/168

Zdroj: Regionalizácie cestovného ruchu v Slovenskej republike (2005), spracované autormi

Najvyššie hodnoty (448 bodov) dosahuje Tatranský región. Je to nepochybne najvýznamnejší turistický región, ktorý v hodnotenom regióne NUTS2 Východné Slovensko svojou atraktivitou a jedinečnosťou absolútne dominuje. Najvýznamnejšie strediská cestovného ruchu Štrbské Pleso, Smokovce, Tatranská Lomnica, Tatranská Kotlina, Ždiar i iné sú lokalizované na juhovýchodnom okraji pohoria Tatry. Zlepšeniu dostupnosti tohto regiónu významne pomohlo dobudovanie viacerých úsekov diaľnice D1 a rozvoj letiska Poprad.

Druhým najvýznamnejším regiónom je Košický (346 bodov). Aj keď sa jeho využívaný potenciál v súčasnosti zužuje iba na mesto Košice (najmä kultúrno-historický a obchodný turizmus), určité perspektívy má aj jeho zázemie. Dobudovanie diaľnice D1 a rýchlostnej komunikácie R2 smerujúcej juhom Slovenska by s veľkou pravdepodobnosťou podporilo rozvoj turizmu v celom regióne východného Slovenska.

Šarišský región disponuje dvoma výraznými atraktivitami. Prvou sú Bardejovské kúpele s mestom Bardejov, druhou je mesto Prešov so svojimi kultúrno-historickými predpokladmi. V regióne sú však pozoruhodné aj drevené kostoly byzantského obradu zapísané v zozname pamiatok UNESCO, lokality viažuce sa k obdobiu 2. svetovej vojny (mesto Svidník, Duklianský priesmyk a iné) i ďalšie strediská, napr. Drienica – Lysá a Regetovka.

Zaujímavým z pohľadu hodnotenia je Spišský región. V súčasnosti má len nadregionálny význam, ale hodnotu jeho potenciálu (231 bodov) znižujú modifikujúce faktory, ktorými sú najmä stav a kvalita životného prostredia. Z dlhodobého hľadiska je reálne očakávať, že vďaka prírodným a antropogénnym atraktivitám získa medzinárodný význam. Atraktívnymi lokalitami sú najmä Spišský hrad s okolitými pamiatkami (Spišské Podhradie, Spišská Kapitula a Žehra) zapísanými do zoznamu UNESCO, mestá Spišská Nová Ves a Levoča a oblasť Slovenského raja v Spišsko-gemerskom krase. Rozdiel medzi potenciálom a reálnym stavom rozvoja cestovného ruchu v regióne je možné eliminovať dobudovaním rekreačnej infraštruktúry a ponukou takých produktov, ktoré „prinútiť“ návštevníkov zotrvať v regióne dlhšie ako je priemerná doba prenocovania v Prešovskom alebo Košickom kraji (2 dni).

Gemerský región cestovného ruchu zasahuje do NUTS2 Východné Slovensko len svojou východnou časťou (okres Rožňava). Priaznivé podmienky na rozvoj cestovného ruchu má najmä vďaka prírodnému potenciálu. Jaskyne Slovenského krasu, nachádzajúce sa v regióne, sú zapísané v Zozname svetového prírodného a kultúrneho dedičstva UNESCO. Súhrnná hodnota potenciálu Gemerského regiónu (251 bodov) je výrazne znížená modifikujúcimi faktormi najviac zo všetkých regiónov. Prevláda tu jednodenná návštevnosť domácich návštevníkov. V budúcnosti môže byť zaujímavé vzájomné prepojenie aktivít cestovného ruchu regiónu na sever so Spišom a na juh s Maďarskom. Okrem zlepšenia dopravnej dostupnosti (rýchlostná cesta R2) je v tomto regióne aktuálne aj dobudovanie ostatnej dopravnej a technickej infraštruktúry (kanalizácia, plynofikácia, vodovody a iné) v obciach.

Hornozemplínsky a Dolnozemplínsky región dosiahli rovnaké hodnoty potenciálu, 168 bodov. Regióny majú niektoré spoločné črty, ako napr. dominancia jedno-

dňového sezónneho domáceho turizmu, dobré podmienky na rozvoj letného cestovného ruchu s pobytom pri vode (Domaša, Zemplínska šírava) a možnosti rozvoja vidieckeho turizmu. V Hornozemplínskom regióne sú unikátne pralesy Bukovských vrchov zapísané v zozname UNESCO, na juhu Dolnozemplínskeho regiónu zase predstavuje významný potenciál rozvoja turizmu Tokajská vinohradnícka oblasť. Aj v týchto regiónoch modifikujúce faktory v podobe nižšej kvality životného prostredia, dopravnej dostupnosti a iných, výrazne znižujú potenciál územia.

5 ZÁVER

Na základe súhrnnej hodnoty potenciálu vo väzbe na rekreačné aktivity sme kategorizovali regióny cestovného ruchu do štyroch úrovní podľa stupňa potenciálu (mapa 2):

1. **základný stupeň potenciálu** (Gemerský, Hornozemplínsky a Dolnozemplínsky región) – vhodnosť územia na rozvoj rekreačných aktivít je tu zrejmá, dosahuje však nízku úroveň. Hornozemplínsky a Dolnozemplínsky región dosahujú z krátkodobého hľadiska (3-5 rokov) len regionálny význam, z dlhodobého (viac ako 5 rokov) nadregionálny. Nadregionálnym významom disponuje Gemerský región už dnes, z dlhodobého hľadiska môže nadobudnúť národný význam.
2. **priemerný stupeň potenciálu** (Spišský región) – vhodnosť územia na rozvoj turizmu je zvýšená, dosahuje priemernú úroveň. Spišský región má z krátkodobého hľadiska význam nadregionálny, ale z dlhodobého môže získať národný a v nadväznosti na Tatranský región až medzinárodný význam.
3. **dobrý stupeň potenciálu** (Košický a Šarišský región) – vhodnosť územia na rozvoj rekreačných aktivít je významná. Košický a Šarišský región vystupujú ako stabilné rozvinuté regióny s národným významom v oboch časových horizontoch.
4. **vysoký stupeň potenciálu** (Tatranský región) – vhodnosť územia na rozvoj rekreačných aktivít je veľmi významná. Tatranský región je spomedzi všetkých posudzovaných najrozvinutejší a dlhodobo vykazuje medzinárodný význam. Región poskytuje podmienky na rozvoj všetkých piatich spomínaných najproduktívnejších foriem cestovného ruchu na Slovensku (letný cestovný ruch a pobyty pri vode, zimný cestovný ruch a zimné športy, kúpeľný a zdravotný cestovný ruch, mestský a kultúrny cestovný ruch, vidiecky cestovný ruch a agroturistika).

Návštevnosť regiónu Východné Slovensko predstavovala v roku 2015 až 23,3 % podiel na návštevnosti Slovenska, čo je však zásluha predovšetkým jednej oblasti Východného Slovenska, Tatranského regiónu. V prípade zahraničných návštevníkov bol tento ukazovateľ o niečo nižší, dosiahol hodnotu 18,5 %. V roku 2015 dosiahli zisky z ubytovania 67 401 246 €, čo bolo 21,7 % z celého Slovenska (Kapacity a výkony UZ CR na Slovensku podľa jednotlivých VÚC 2010 – 2015, apríl 2016).

Mapa 2 Potenciál regiónov cestovného ruchu. Zdroj: Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike (2005)

Potenciál krajiny všeobecne predstavuje jej schopnosť poskytnúť určité podmienky na rozvoj aktivít cestovného ruchu, nezaručuje však, že sa skutočne naplno rozvinú. Jeho využitie ovplyvňuje viacero, nielen endogénnych, ale aj exogénnych faktorov. Faktor nevýhodnej polohy regiónu (v hodnotenom kontexte možností rozvoja cestovného ruchu ide hlavne o polohu k hlavnému mestu a ostatným veľkým mestám štátu, o polohu k západnej Európe, o polohu k rozvinutým a populačne veľkým regiónom susedných štátov a samozrejme aj o polohu k veľkej dopravnej infraštruktúre), aj v kontexte na polohu k zdrojovej domácej i zahraničnej klientele, nebude v regióne Východné Slovensko jednoduché prekonať. Geografická poloha regiónu sa pochopiteľne v čase mení predovšetkým v dôsledku jej dynamickej politicko-ekonomickej zložky. Posledná takáto kvalitatívna zmena geografickej polohy jednotlivých regiónov Slovenska sa udiala práve v roku 1989. Nevýhodnú polohu Východného Slovenska možno prirovnať napr. k nevýhodnej polohe spomínaného východného Poľska alebo južného Talianska, prípadne juhozápadného Španielska.

Faktor polohy nemôžeme chápať len z „priestorového“ pohľadu. V podstate ide o integrálne podmienené usporiadanie ako územné, tak aj sociálno-kultúrne, formované „dlhodobým vývojom“, na Slovensku veľmi zreteľne od spomínaného roku 1867, keď prebehlo rakúsko-uhorské vyrovnanie. V súvislosti s miestnou klientelou sú bariérami vysoká nezamestnanosť (až 16 okresov regiónu Východné Slovensko malo mieru nezamestnanosti v roku 2015, keď vláda práve na základe hodnôt o nezamestnanosti v okresoch Slovenska určila skupinu 12 menej rozvinutých okresov, viac ako 15 %, pri priemere Slovenska 10,63 %), všeobecné ekonomické zaostávanie východného Slovenska, vrátane úrovne miezd, spomínaná ekonomická poddimenzovanosť jednotlivých regiónov na východe republiky, absencia veľkých miest a prevažne vidiecky charakter územia, ako aj viaceré osobitosti demografických štruktúr obyvateľstva regiónu.

PodĎakovanie

Príspevok bol spracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/0745/16.

Literatúra

- ANTAL, A., JÓNAS-BERKI, M., MARTON, G., PÁLFI, A. 2015. Region specific characters of tourism in East-Central Europe. *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, 59, 1, 21-33. ISSN 1338-6034
- BALÁŽ, V. 2007. Regional polarization under transition: The case of Slovakia. *European Planning Studies*, 15, 5, 587-602.
- BLAŽEK, J. 2012. Regionální inovační systémy a globální produkční sítě – dvojí optika na zdroje konkurenceschopnosti v současném světě? *Geografie*, 117, 2, 109-233. ISSN 1210-115X
- BLAŽEK, J., CSANK, P. 2007. Nová fáze regionálního vývoje v ČR? *Sociologický časopis*, 43, 5, 945-965. ISSN 0038-0288
- BREMMER, I. (2014). *Konec volného trhu; státní zásahy a jejich politická rizika*. Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-172-2

- BUČEK, M. 2003. Regionálna integrácia Slovenskej republiky: stratégia využitia podpory Európskej únie. *Ekonomický časopis*, 51, 8, 982-996. ISSN 0013-3035
- ČUKA, P., CHOVANCOVÁ, J. 2013. Outline of Development and Current Issues of „Dark Tourism“ in World and in Slovakia. *Current issues of tourism research*, 3, 1, 4-11.
- DUBCOVÁ, A., LAUKO, V., TOLMÁČI, L., CIMRA, J., KRAMÁREKOVÁ, H., KROGMAN, A., NEMČIKOVÁ, M., NÉMETHOVÁ, J., OREMUSOVÁ, D., GURŇÁK, D., KRÍŽAN, F. 2008. *Geografia Slovenska*. FPV UKF Nitra, Prešov, s.351. ISBN 978-80-8094-422-3
- Eurostat (2016). [online] [cit. 10.12.2016]. Dostupné na: <<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>>
- HAMPL, M. 2005. *Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext*. Praha: Univerzita Karlova Praha. ISBN 80-86746-02-X
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2013. *Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020, schválená uznesením vlády SR č. 379/2013 z 10. júla 2013*, Bratislava, 46 s.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2005. *Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike*. Ministerstvo hospodárstva SR, odbor cestovného ruchu, Bratislava, 114 s.
- KOREC, P. 2009. General and individual reasons of development of regional structure of the Slovak Republic. In Tatarkin, A. I. (ed.), *Russia and Slovakia: modern tendencies of demographic and socioeconomic processes*. Ekaterinburg: Institute of Economics, 50-72. ISBN 978-5-94646-227-3
- KOREC, P., MATU, P., ONDOŠ, S., PÁLKOVÁ, P. 2005. *Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989-2004*. Bratislava: Geografika. ISBN 80-969338-0-9
- KOREC, P., ONDOŠ, S. 2006. Less developed regions of Slovakia: identification and characteristics. *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, 48, 55-74. ISSN 0231-715X
- KOREC, P., ONDOŠ, S., RUSNÁK, J. 2016. Regionálne disparity na Slovensku; niekoľko poznámok k ich bádaniu. *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, 60, 2, 257-293. ISSN 1338-6034
- KUKLIŇSKI, A. 2010. The problem of Eastern Poland, experiences and prospects. The Lublin Project. In Stefanski, M. (ed.), *Endogenous factors in development of the Eastern Poland*. Lublin: Wydawnictwo Naukowe WSEiL, 7-22. ISBN 978-83-62074-14-3
- LAUKO, V., GURŇÁK, D., KRÍŽAN, F., TOLMÁČI, L. 2013. *Geografia Slovenskej republiky – humánna geografia*. Geografika, 300 s. ISBN 978-08-08917-23-3
- MATLOVIČ, R., MATLOVIČOVÁ, K. 2005. Vývoj regionálnych disparít na Slovensku a problémy regionálneho rozvoja. *AFSHN UP, Prírodné vedy, Folia Geographica*, 8, 8-87. ISSN 1336-6157
- MATLOVIČ, R., KLAMÁR, R., MATLOVIČOVÁ, K. 2008. Vývoj regionálnych disparít začiatkom 21. Storočia na Slovensku vo svetle vybraných indikátorov. *Regionálni studia*, 2, 2-12. ISSN 1803-14171
- MATLOVIČ, R., MATLOVIČOVÁ, K. 2011. Regionálne disparity a ich riešenie na Slovensku v rozličných kontextoch. *AFSHN UP, Prírodné vedy, Folia Geographica*, 18, 8-88. ISSN 1336-6157
- MATLOVIČOVÁ, K., ŽIDOVÁ, A., KOLESÁROVÁ, J. 2014. Dynamika regionálnych disparít na Slovensku v predkrízovom období a ich riešenie vybranými nástrojmi regionálnej politiky. *Geographia Slovaca*, 28, 63-99. ISBN 978-80-89580-0808
- MATLOVIČOVÁ, K., KLAMÁR, R., MIKA, M. 2015. *Turistika a jej formy*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. ISBN 978-80-555-1530-4
- MICHÁLEK, A., VESELOVSKÁ, Z. 2014. Vývoj regionálnych disparít z aspektu chudoby na Slovensku po roku 2001. *Geographia Slovaca*, 28, 153-171. ISBN 978-80-89580-0808
- PAWLUSINSKI, R., PIZIAK, B. 2009. Tourism potential and possibilities of its exploitation in the Subcarpathian (Podkarpackie) voivodeship. *AFSHN UP, Prírodné vedy, Folia Geographica*, 49, 14, 223-237. ISSN 1336-6157
- Priame zahraničné investície na Slovensku (2016). [online] [cit. 10.12.2016]. Dostupné na: <<http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie>>

- ROSIČ, M., KLAMÁR, R. 2009. The potential of tourism in the Prešov county regions. *AFSHN UP, Prírodné vedy, Folia Geographica*, 49, 14, 249-270. ISSN 1336-6157
- RUSNÁK, J., KOREC, P. 2013. Alternatívne koncepcie postsocialistickej transformácie. *Ekonomický časopis*, 61, 4, 396-418. ISSN 0013-3035
- SMITH, A. 1996. From convergence to fragmentation: uneven regional development, industrial restructuring, and the transition to capitalism in Slovakia. *Environment and Planning A*, 28, 1, 135-156.
- SMITH, A. 1998. *Reconstructing the regional economy: Industrial transformation and regional development in Slovakia*. Edward Elgar Publishing.
- SOROS, G. 2002. O globalizácii (Ako funguje globálny kapitalizmus a ako ho zlepšiť). Bratislava: Kalligram. ISBN 80-714949-0-9
- TASR. Zaostávajúce regióny v SR majú suroviny i potenciál pre turizmus. Diskusia na TAB-LET. TV, 29.9.2016.
- UBYTOVACIA ŠTATISTIKA ČR NA SLOVENSKU, 2016. Kapacity a výkony UZ ČR na Slovensku podľa jednotlivých VÚC 2010 – 2015, Slovenská agentúra cestovného ruchu, Bratislava.
- Zákon SR (2015). Zákon SR č. 336/2015. [online] [cit. 10. 12. 2016]. Dostupné na: <<http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=184125>>
- ŽENKA, J., NOVOTNÝ, J., CSANK, P. 2014. Regional Competitiveness in Central European Countries: in Search of Useful Conceptual Framework. *European Planning Studies*, 22, 1, 164-183. ISSN 0965-4313

Tourism as an important element of development potential of region of Eastern Slovakia

Summary

In Slovakia, the year 2016 may be considered the beginning of the “vigorous struggle” of the government against poverty in the three lagging regions of NUTS3 of the country (Banskobystrický, Prešovský and Košický kraj), in order to start their economy and reduce unemployment. In several expert papers, but also in the evaluations of individual institutions of the Government of the Slovak Republic, it is stated that “in the districts of eastern Slovakia there is a great potential of tourism and spas which we do not use” for the development of their economy.

Eastern Slovakia has a good potential for developing activities of different species of tourism. The variety of the relief, supplemented by caves (Ochtinská, Domica, Krásnohorská, Jasovská, Gombasecká, Dobšinská Ice Cave, Belianska Cave), many mineral springs, water flows and natural or artificial water lakes, alternating natural and cultural landscapes together with anthropogenic attractions predict this territory to the boom of several major forms of tourism – summer tourism and water stays, winter tourism and winter sports, spa and health tourism, urban and cultural tourism, rural tourism and agrotourism.

According to the regionalization of tourism in the Slovak Republic, the Region of Eastern Slovakia comprises seven regions of tourism, namely Tatranský, Šarišský, Hornozemplínsky, Gemerský (represented in the territory of eastern Slovakia only by Rožňava district), Spišský, Košický and Dolnozemplínsky. By valorising the tourism potential in relation to recreational activities, these regions can be categorized into four levels according to their potential level: the basic degree of potential level (Gemerský, Hornozemplínsky and Dolnozemplínsky regions), the average degree of potential level (Spišský region), the good degree of potential level (Košický and Šarišský regions) and the high degree of potential level (Tatranský region).

In accordance with more work, please note that, if the regions of Eastern Slovakia want to benefit from tourism, they must in addition to the “standard tourism deficiencies” (lack of tourism infrastructure, low quality of service, institutional limits,

poor product portfolio, chaotic center presentations, etc.) to eliminate some other negative factors: high unemployment, general economic weakness of eastern Slovakia, including the level of wages, the economic “smallness” of the individual regions on the east of the country, the absence of large cities and the predominantly rural character of the territory, as well as a number of specificities of the demographic structures of the region’s population.